

Nu vill nämndemän hellre fria än fälla för våldtäkt

Text: Jenny Strindölv

I dag är det dubbelt så vanligt att de nämndemän som går emot majoriteten i rätten hellre vill fria än fälla i våldtäktsmål. Aret innan samtyckeslagen trädde i kraft var det precis tvärtom.

Det visar Expressens granskning av över tusen våldtäktsdomar. – Det här talar för att lagstiftningen gått för långt, säger Bengt Ivarsson, tidigare ordförande i Advokatsamfundet.

Annonser

20.000KR BONUS
150 FREESPINS
Spela här

FRIA ELLER FÄLLA?

Här hittar du alla delar av granskningen

Mellan åren vi jämfört – 2017 och 2023 – har samtyckeslagen trätt i kraft. Bilden av vad som rent juridiskt är en våldtäkt har breddats. Straffen har skärpts.

Och kanske ligger gemene mans bild av vad en "riktig våldtäkt" är inte riktigt i linje med hur lagstiftningen faktiskt ser ut. Det är i alla fall så flera jurister tolkar skiftet som syns i Expressens granskning av de skiljaktiga nämndemännens bedömningar. Från att hellre fälla till att hellre fria.

– Ordet våldtäkt har en väldig laddning. Tidigare betydde det att du tog dig in med våld i någon. Det fanns ett krav att könsdelarna skulle röra vid varandra. Nu räknas det som våldtäkt även om du använder föremål eller händer och även när det inte förekommit något fysiskt våld, säger Anna Skarhed, pensionerad domare och tidigare justitiekansler.

– Jag tycker det är problematiskt att man vidgat begreppet så mycket eftersom det blir språkligt konstigt och uttunnat. Det ger en felaktig bild av vad det handlar om.

ARTIKELN I KORTHET

● År 2017 var det nästan dubbelt så vanligt att nämndemän gick emot majoriteten i rätten för att de ville döma för våldtäkt hellre än fria. År 2023 var det tvärtom dubbelt så vanligt att nämndemännen skiljaktigt ville fria hellre än fälla, visar Expressens granskning.

Nu vill nämndemännen oftare fria

Antal nämndemän som skrev sig skiljaktiga i överklagade våldtäktsfall

VILLE FRIA VILLE FÄLLA

Hon är i grunden mycket positiv till samtyckeslagstiftningen. Problemet, menar hon, ligger inte i samtyckesfrågan utan i att handlingar som allmänheten inte betraktar som våldtäkt ändå juridiskt klassas som det – och straffas därefter.

Tror på fler ogillande domar

Minimistrafet för våldtäkt ligger sedan sommaren 2022 på tre års fängelse.

– Jag tror personligen att det kan bli fler ogillande domar därför att de som dömer ser att effekten av att döma någon för våldtäkt i fall där det handlar om till exempel fingrar och oklarheter kring samtycke blir drakonisk och orimlig i förhållande till brottet. Att man av det skälet friar hellre än fäller tror jag kan gälla både nämndemän och juristdomare, säger Anna Skarhed.

Anna Skarhed tror att en del domare väljer att frikänna misstänkta våldtäktsmän till följd av att de uppfattar straffen som orimliga i förhållande till brottet.

Foto: JENS CHRISTIAN

"Uppvuxen med vissa värderingar"

Nämndemän är domare utan juristutbildning. Tanken är att de ska fungera som allmänhetens representanter och folkets sunnda förnuft i rättssalen.

Nämndemännens riksförbunds ordförande – själv en man med otaliga timmars erfarenhet av att döma – heter Stefan Blomquist och när han får höra om skillnaden mellan 2017 och 2023 blir han förvånad. Efter en liten stunds betänkt ser han två möjliga förklaringar till att det blivit så mycket vanligare att nämndemän vill fria i våldtäktsfall. Nummer ett: hälften av alla nämndemän är 65 år eller äldre.

– De kanske har en annan värdebild av rätt och fel. Om det i de fallen du hittat till övervägande del är pensionärer så skulle man kunna göra kopplingen att de har en gammaldags syn på sexualbrott och var gränsen för en våldtäkt går. Man är uppvuxen med vissa värderingar och har haft dem större delen av sitt liv, och så kommer det en lagstiftning som ska omvärdera vad en våldtäkt är... Möjligt kan det vara en förklaring.

"Det är skandal"

Den andra möjliga förklaringen som Stefan Blomquist kan komma på är att nämndemännen inte utbildas i ny lagstiftning – i kombination med att nya lagar fullkomligt "haglar ner".

– När samtyckeslagen kom, tror du att vi nämndemän fick någon utbildning om den lagen då? Tror du att vi fick sitta ner och gå igenom lagen och diskutera och direkt innehåll i den? Nej. Utan då är det *business as usual*, man ska döma domare. Det är precis som vid annan ny lagstiftning. Inga genomgångar, ingen diskussion, ingen fördjupning, ingenting. Och det tycker jag är skandal.

Stefan Blomquist efterlyser utbildning och diskussion när nya lagar kommer.

"Talar för att lagstiftningen gått för långt"

Anna Skarhed tror att det finns misstänkta våldtäktsmän som frikänns trots att de rent juridiskt borde ha dömts, för att domare inte tycker att straffen står i proportion till de brottsliga handlingarna. Och det är hon inte ensam om att tro. Bengt Ivarsson, tidigare ordförande i Advokatsamfundet, går i samma tankar.

– Att så många nämndemän hellre vill fria talar för att lagstiftningen gått för långt. Att man tycker det är orimligt att döma folk till tre års fängelse för sådant som i dag, rent juridiskt, går under begreppet våldtäkt. Det är min spontana tolkning. Sen är jag inte säker på att jurister är bättre än vad nämndemän är på att bedöma den här typen av fall. För det handlar överhuvudtaget inte om juridik, utan det handlar om att bedöma tilltro till en berättelse.

Är inte det ett problem, när det handlar om att döma folk till fängelse?

– Jo, det är självklart ett problem. Men i och med att vi har den frivillighetslagstiftning vi har där man ska bedöma om målsäganden genom ord eller handling eller på annat sätt uttryckt att man vill delta frivilligt, och att man gjort det under hela handlingen, då är det inte längre juridik utan en fråga om att bedöma vems uppgifter man tror på mest.

SÅ HAR NÄMNDEMÄNNENS SYN ÄNDRATS

● Expressen har gått igenom och jämfört uttalen i överklagade våldtäktsdomar som avgjordes i Sveriges sex hovrätter 2017 och 2023.

● Aret innan samtyckeslagen trädde i kraft var det nästan dubbelt så vanligt att nämndemän skrev sig skiljaktiga för att de ville döma för våldtäkt hellre än fria (12 ville skiljaktigt fria medan 21 skiljaktigt ville fälla). 2023 var förhållandet det omvända. Då var det tvärtom dubbelt så vanligt att nämndemännen ville fria hellre än fälla (58 nämndemän ville skiljaktigt fria medan 29 skiljaktigt ville fälla).

Dela artikel Kopiera länk

Anmäl text- och faktafel Anmäl till Medieombudsmannen

TIPSA OSS

SMS/MMS: 0790 - 643 643
Mejla: tipsa@expressen.se

Fler tipsalternativ

PRENUMERATION

Expressen Premium
Expressen Premium Max
Pappersprenumeration

Hantera kakor

Kalipolicy

Upphovsrätt och AI

IAB Sweden Golden Standard

KONTAKTA OSS

Redaktionen
Kundservice

Press

Jobba hos oss

Om Expressen

Information in other languages

Personuppgifter

Annonser

Bonnier Media

Anmäl till Medieombudsmannen

ANSVARIGA

Chefredaktör: Klas Granström
Biträdande chefredaktör: Karin Olsson

Kulturchef: Victor Malm

Politisk redaktör: Patrik Kronqvist

Verkställande direktör: Anders Eriksson

Annonnsdirektör: Paul Brandenfeldt